

SZERKESZTIK:
KESZLER JÓZSEF és SCHÜTZ MIKSA.

ELŐFIZETÉSI ÁRA:
Egész évre 6 frt. — Félévre 3 frt.

MEGJELEN MINDEN VASÁRNAP.
Évenként 20 ív zeneműlékkel; több arckép- és képzőművészeti melléklettel.
Egyes szám ára 20 krajczár.

SZERKESZTŐSÉG: Váci-utca 3. sz.
KIADÓHIVATAL: Gránátos-utca 6. sz.

TARTALOM

IRODALOM: WIEDE FERENCZ: *Honegger művelődéstörténete.*
ZENE: S. M. „Mátyás király.” — Zenészet hírek.
SZÍNHÁZ: RENÉ: *A hét története.* — RAKODCZAY PÁL:
A színész tárgyilagossága. — Színházi hírek.
KÉPZŐMŰVÉSZET: M. F.: *A müncheni műtúrlatok.* — Képző-
művészeti hírek.

HONEGGER MŰVELŐDÉSTÖRTÉNETE.

Csak a kultúra tényei, mondja Frenzel, tarthatnak még számot a gondolkozó emberiség figyelmére. Forrásaink felkeresésében és a szokások, törvények és az emberiség életmódjára való hatások felkutatásában, a látszat, hazugság és az igazság közt létező különbség kimutatásában látom a jelenkor történetírójának feladatát.

Ezek a tartalmas szavak, melyeket Honegger mintegy jellegként helyezett művének homlokára, kimerítően felelnek arra a kérdésre: hogy mi a modern kultúrtörténet írásának a feladata? Ha még valamit hozzá akarunk tenni, akkor csak arra a körülményre kell utalnunk, hogy igen csekély azon történetírók száma, kik eme nehéz és fontos követelményeket elismerik és még kevesebb azoké, kik e követelményeknek meg bírnak felelni. A feladatnak egész fontosságát tekintve, kimondhatjuk, hogy az soha sem fog tökéletes megoldást nyerni, de azt hisszük, hogy Honeggerrel oly férfi nevét említjük meg, aki ilyen vállalat keresztülvitelére mint napjaink leghivatottabbika jelentkezik. Hisz kultur- és irodalomtörténeti munkáinak egy egész sorozata megismertetett bennünket nagy tehetségével és «általános művelődéstörténetének» első kötete ismét biztosítékot nyújtott aziránt, hogy várakozásainkban nem csalódtunk. Mert a megjelent mű az összehordott anyag sokféleségével és az eminens elrendezés előnyeivel még az új és egészen eredeti felfogást köti össze. A hetvenes évek közepén közzétett Hellwald-féle kultúrtörténet óta tudunkkal Honegger könyvével szelle-

mesebb és tökéletesebb mű ebben a genreből nem jelent meg.

Honegger különös előnye a kimutatás és a kombináció szerencsés rendszerében áll, mely csak a ténylegesből indul ki és csak a ténylegessel számol, ha tudományos igazságok megállapítása forog kérdésben. A következtetések merészsége a filozófnak dícséretére válhat de megengedhetetlen fejtörő volna az exact tudományok terén működő kutató kezében.

Az előítéletektől vagy a külső körülményektől való emancipációt egészen lehetetlennek tartjuk, hisz az úgynevezett tárgyilagosság itéletet mindig az alany hozza, mely itéletnek tehát mindig bizonyos alanyi színezete van. Az elfogulatlanság azon fokát, melyhez még jutni lehet, véleményünk szerint Honegger érte el. Csak azon nézleteket adja vissza, a melyek kutatásainak eredménye; ezáltal különbözik ő lényegesen sok történetirótól, kikre nézve a tények az előre alkotott vélemények és teoriák bizonyítékai gyanánt szolgálnak.

A művelődés története mindig emelkedő irányú. Nem egyéb mint az emberek alkalmazkodásának a természet feltételeihez és a természet erőinek a szellem által való legyőzés története. Más szempontból véve, a művelődés története nem egyéb mint az emberi intelligencia gyümölcseinek felhasználása, vagy évezredek szellemi szerzeményének és örökségének története.

A természeti állapottól való átmenetelt a kulturállapotra, a természeti ember átváltozását a kulturberré a következő mondatban vázolja:

„Sowie ein Volk oder ein Individuum anfängt, selbstthätig und selbstdenkend, aus innerem Drange an der fortschreitenden Entwicklung seiner selbst und damit des Menschengeschlechts mitzuarbeiten, ist es aus dem Naturzustande herausgetreten, emancipirt es sich von latenten Naturbedingungen; wir haben das Kulturvolk, den Kulturmenschen vor uns, sei es in noch so elementaren Formen und Bestrebungen.»

A művelődéstörténet alapjait, hatásait és segédanyagait Honegger nagyon részletesen tárgyalja. Az egyetemes kultúrtörténet szerinte magában foglalja az emberiség történetét anthropologico-ethnographikus szempontból tekintve. Az egész emberi nem származásából és az egyes népek alakulá-

sából indul ki, sőt ennek elébe még a földgömb történetét is bocsátja. Azután az ember életmódjára és életalakjára tér át, az embert mindig mint faji lényt tekintve. A lét primitív állapotáról lépésenként tér át nemünk nyilatkozó formáira, mindenekelőtt a nyelvre. Itt még megjegyezhetjük, hogy ez alkalommal nem mulasztja el a politikai történetet fozozataiban és főtényeiben érinteni, miután az államformák és azok befolyásai az emberi társadalom életének kiegészítő részét képezik. A politikai történelem egymaga nem képes velünk az emberiség fejlődését megérteni, ha csak a művelődési mozgalom reflexeit nem foglalja magában. A művelődéstörténet viszont nem nélkülözheti valamely korszak vagy nemzet politikai fejlődésének előadását.

A művelődéstörténet első segédszereit többnyire a természet tanulmányozásából veszi. Ezek a geologia, paläontológia, nyelvtudomány és az összehasonlító mythologia. Magától értetődik, hogy ezek között az első hely a nyelvtudomány. Valamely nép fejlődésének leglényegesebb alapfeltétele a nyelv, tehát a linguistikai ethnografia az általános népisme egyetlen solid bázisa. Amaz pedig az újabbkori összehasonlító nyelvtudomány által teremtetett. Eme tudomány mostani alaptörvényei a következők: a népek nem a fajok változatai, hanem önálló eredetűek; a népek csak az emberi nemnek különféle fajokká való tökéletes oszlódása és a nyelv szabad és eredeti teremtése, valamint a szellemi élet más formái által keletkeztek. Mielőtt tehát népek, törzsek vagy családi összességek léteztek, az embernek nyelve nem volt; ez tehát nem természeti osztályrész. Fontos még a művelődéstörténelem érintkezése az archäológiával. Erre nézve az éjszaki műveltség számára nagy fontossággal bír a görög és római ókor ismerete.

Csak az utolsó évtizedek voltak képesek a természetrajz befolyásával rationalis és igazán tudományos kultúrtörténetet teremteni. Minden megelőző munkásság csak előkészület volt. A kultúrtörténet új felfogási és kezelési módjának megalkotójaként Klemm Gusztávot, a német történészt kell elismernünk. Ha pedig a mai művelődéstörténet még átlanosabb előzményre akarunk utalni, úgy csak történet filozófiáját említhetjük. Ha ezen név alatt a törvények megalapítását akarjuk érteni, melyek szerint az embe-

riség sociális élete alakult, akkor az ilyen «embertudomány» első gondolatát az olasz bölcsészre, Giovanni Battista Vicora kell visszavezetnünk. Manapság már a történet filozófiáját elejtették és annak helyét a kulturtörténetnek engedték át, mely megközelítőleg ugyan azt a célt követi, habár más kutató és kombináló módszerrel.

Eddig követtük Honegger gondolatmenetét; a mi saját meggyőződésünk az, hogy a jövő kulturtörténete egy fejlettebb korban a ma még fiatal, de nagy lendülésnek induló a nemzet- és szociálgazdaságtan eredményeire fog támaszkodni. Hogy a statisztikai tudománynak is előkelő helye lesz, tagadhatatlan.

A Honegger általános kulturtörténetének tanulmányozásából merített benyomásokat a következőkben lehet összefoglalni: a tanulmány alapos és sokoldalú, a felfogás egyetemes, az idea originalis, gazdag és lendületes, s az ítélet elfogulatlansága és józansága, a nyelv előkelő és elegáns. Ami az utóbbit illeti, hozzá kell tennünk, hogy ez elismerést nem mindig érdemli meg, mert találhatók a könyvben oly részletek, hol a stílus hiányában van a kerekesség- és ügyességnek. A következő kötetek közül a második az ókor, a harmadik a középkor, a negyedik a reformáció idejétől a forradalomig terjedő időszakot, a negyedik a forradalom korát fogja tárgyalni.

WIEDE FERENCZ.

„MÁTYÁS KIRÁLY”.

Bertha Sándor eredeti operája. Először adatott a nemzeti színházban 1884. június 5-én. —

—jun. 6.

A nemzeti színház opera-igazgatósága jónak látta, mielőtt a régi szűk házat végleg elhagyja, még egy kétes hírű újdonságon is túladni, és ezért a tizenkettedik órában előadta Bertha Sándor vig operáját: «Mátyás királyt»-t, mely tavaly a párisi Opera comique-ben színre kerülvén, összesen egy előadást ért, *unum sed leonem*, t. i. akkora bukást, hogy még ma is borzalommal emlékeznek meg róla.

Ennek az eredeti vig operának is jobb vala nem születni! Szövege, zenéje egyaránt gyöngye, szintelen, idétlen. Hogy a budapesti nemzeti színházban ép oly kevéssé kellett a közönségnek, mint a párisi *première* alkalomával, azt nem csodáljuk, de hogy az ilyen ügyetlen kísérletekkel a magyar zenének ügyét előbbre vigyék, azt baj s elhinni.

Az opera maga csütörtök estén valószínűleg mindörökké elbukván, nem foglalkozunk bővebben az amugy is kellőképp megrostált szöveggel, mely néhol «komikus», de nem a szerzők értelme szerint, hanem akaratok ellenére. Így, midőn Mátyás király minduntalan szorítja a jámbor Ridolfot, vajjon nem maradt-e valami *talizmánja*? — «*Pends-toi, Nestroy, tu n'as pas deviné celui-là!*»

Bertha Sándor úr eljöttnek hiszi az időt, midőn a magyar népzene magasabb műformákba kell felemelni; magyar operákat, vonós négyeseket, symphoniákat kell meg-

írni, összefoglalni a classicus zene vívmányait a magyar zene sajátosságaival, egy szóval meg kell alapítani a magyar zene-művészetet legtágasabb értelemben.

Szép és nemes törekvés, s valóban nemesek dicséretre, de támogatásra méltó az, ki ebben fá.adozik. Csakhogy ehhez a feltételül helyeselhető szándékon kívül még valami kell, ami Bertha úrban nincs meg: zeneszerzői hivatottság és képesség. Ezen fordul meg a dolog. Ha egy opera szerzőnek nem jut eszébe több, mint a mennyit a «Mátyás király» hét számában elénkbe tár, akkor csak ismételhjük, hogy jobb vala neki nem is azzá lenni. Mert mi előbbre tesszük az egyszerű értelemben vett, abszolút becsesl bíró zenét, minden nemzeti becsületbe vágó pusztá kísérletnél.

Ilyen pedig Bertha Sándornak modora — mert stílnak nem nevezhetjük — azon gyér helyeken, a hol valóban magyaros akar lenni, mert legtöbb helyen már előre lemond minden nemzeti jellegről. Ha ez már az apróbb zene formákban, egyszerű rondó-ban vagy dalban is alig fogja megjárni, úgy éppenséggel nem állhat meg az operazeneben. Ennek mindenekelett elevennek kell lenni, rhytmussal, lendülettel, erővel kell bírnia, hogy hasson. Hogy életképes legyen, magának a zenének élettel kell bírnia. Hol találjuk ezt a Mátyás király zenéjében? Vajjon milyen kaliberű lehet az a zeneszerző, ki egy ilyen régi fajtájú, összehevenyészett *nyitányt* ír, melyben sem praegnans motívumok, sem azoknak összefűzése, feldolgozása nem található? A *tanítványok kara*, az ének mester bordala halvány-gyenge másolatok. A bordal még a szövegében is élénken emlékeztet a «Büvös vadászra»; szerencsétlen kísérlet a magyar népzene transsubstantiójában. *Ilka románca*, egy régi jó népdallamnak torzalakja, és épp oly bús zengemény a szerelmi kettős. Az opera végén alkalmazott ballada pedig minden erediséget nélkülöz. Végzetes hiba, mely Bertha ur zenéjét egyáltalán jellemzi.

Nem is folytatjuk tovább az elemezést, melyet örömet elhagytunk volna, ha bírálói tisztunk nem teszi kötelességünké, hogy Bertha ur művével, mint a magyar zene-művészet egyik újabb termékével, de mint a nemzeti színház újdonságával is foglalkozzunk. Nem hozott dicsőséget sem szerzőnek, sem az ügynek, melynek, megengedjük, hő odaadással, de eddig kevés sikerrel szolgál a magyar zeneművészet általa vélt nemesítésének. Nem ő fogja azt megteremteni; de azután ne vegye rosz néven, ha azt tartjuk, hogy ő legkevésbé van jogosítva Erkel Ferenczről, a magyar dalmű megalapítójáról azt állítani, hogy «a szórakozottság egy nemével futja meg pályáját». Bár Bertha Sándor úrnak is jutott volna egy kis adag ebből a szórakozottságból.

Még csak az előadókrol kell megemlékeznünk, kik tehetségök szerint iparkodtak «Mátyás király» balsorsán valamit segíteni — természetesen sikertelenül. *Kordán Mariska* (Ilona) ügyesen játszott és helylyelközzel hatott is haláttalan ének-darabjaival. *Saxlehner* asszony (Örzse) szokott bonhomióval adta a zsémbelődő öreg gazdasszonyt, *Pauli* (Ridolfó) és *Köszeghy* (Zacchi) urak is megfelelően működtek.

S. M.

ZENÉSZETI HIREK.

~ A NEMZETI ZENEDE idei zárvizsgálatai június hó 15-én kezdődnek és tartanak bezárólag június 30-áig. Június 15. és 22 én este 7 órakor a felsőbb osztálybeli növendékek vizsgálati hangversenyei lesznek a vígadó kistermében. Huber Károly tanár vezetése alatt, s az utóbbin az éremmel kitüntetett növendékek fognak előadást tartani. A többi vizsgálatok 21-étől 30-áig részben a vígadó emeleti éttermében tar. atnak. 30-án d. e. 9 órakor lesz az intézet nagy termében az érdemsorozat fölolvása és az érdemdíjak kiosztása. A jövő tanévre a beíratások szeptember hó 1—8-ig d. u. 3—6 óráig az intézet helyiségében (sarkantus-utca 11. sz.) azontúl az igazgató lakásán (zöldfa-utca 7. sz.) történnék.

~ BERMANN STEFÁNIA kisasszony, operának tagja, az évad végén megváltik a nemzeti színházról és a prágai német színház tagja lesz. A magyar opera benne egy kiváló tehetségű, színpadra hivatott énekesnőt veszít el, kit első fellépése óta rokonszenven és buzditással kísért művészi pályáján a közönség.

~ UTOLSÓ OPERAI ELŐADÁSNAK a nemzeti színházban a «*Sevillai borbély*» van kiszemelve. A hivatalos tudósítás szerint ezen utolsó előadás, melylyel az opera búcsút vesz a régi háztól, különös gonddal lesz előkészítve és lehet disszel fog végbemenni; «A mellékszerepek is elsőrendű művészekkel lesznek betöltve» — mondja a *communiqé*. Helyes! De mi beérnök azzal, ha csak a *főszerepekre* jutna egy-egy «elsőrendű» művész, a mellékszerepekről szívesen lemondanánk.

~ A «MAGYAR DAL-ALBUM» című egyetemes magyar népdalgyjtemény V. kötetéből most jelent meg a 6. füzet a 901—920. számú, következő dallamokkal: 1. Ilk emlékeznünk régi jó törvényről. 2. Isten hozzád édes Lóra! 3. Isten tudja hogyan lehet. 4. Jaj be búsan harangoznak Tárjánban. 5. Jaj be nagy hal terem a Balatonban. 6. Jaj istenem, be bajos a szegénynek. 7. Jáci határ, jáci határ szélén. 8. Jár a kis lány a mezőre. 9. Járjatok be minden földet. 10. Jó estét, jó estét! 11. Jön a tavasz, kezd a hó elmenni. 12. Juhász a hegy oldalán. 13. Kálon történt meg... 14. Keservesen könnyezik az én szemem. 15. Kék nefelejtis, kék nefelejtis virágzik. 16. Kifejlett a rózsabimbó levele. 17. Kihajtott a rózsabokor, bimbót hajt. 18. Kis kertemben kinyitott a rózsafa. 19. Kiszáradt a tóban mind a sár... 20. Kivirágzott a szegedi temető. — A zongorára alkalmazott 1000 magyar népdal ára együttvéve 7 frt 80 kr. A f. évi ötödik évfolyam vagyis 801—1000-ik számú dallamok előfizetési ára bérmentes szétküldéssel: 10 óra (10 füzetre, 200 dallammal): 1 frt 80 kr.; 5 óra (5 füzetre, 100 dallammal) 90 kr.; egy-egy füzet ára (20 dallammal) 25 kr. — Előfizetések postautalványon a «Magyar Dal-Album» kiadóhivatalához Győrbe intézendők.

~ FÖHERCZEG MINT ÉNEKES. A pozsonyi egyházi zeneegylet az idej pünkösdbétfőt bizonyára meg fogja örökíteni évkönyveiben. A domban az egylet, Thiard-Laforest jeles vezetése alatt, szokott praecizitással adta elő Méhul as miséjét. Offertórium alatt Jenő főherczeg énekelte tanárának, Rokitsky Victor-nak neki ajánlott, bariton-só-lora, harmonium kíséretre írt «O salutaris»-át.

A főhercegnek nagy terjedelmű bariton hangja van, melynek lágyasága különösen a felsőbb rétegekben igen rokonszenvesen hat.

~ UJ ZENEMŰ. Ungváron, Lévai Mór bizományában megjelent: »Second of May» zongorára szerző Lányi Samu. — Ára 80 kr.

~ ZICHY GÉZA gróf tegnap Egerben a Vörös-kereszt egylet javára rendezett hangversenyen játszott.

~ MAGYAR HANGVERSENY AMERIKÁBAN. A newyorki Chickering-teremben május 2-án, érdekes hangverseny volt. Korbay Ferencz, a budapesti nemzeti színház operájának egykori tagja és Ravasz Ilnoka k. a., Liszt Ferencz tanítványa léptek az amerikai közönség elé, mely őket rendkívüli tetszéssel fogadta és Ravasz Ilnoka kisasszonyt két pompás bokrétával kitüntette.

~ A BÉCSI OPERASZÍNHÁZBAN e hó 17-én lesz az utolsó operai előadás. Mozart »Don Juan»-ja fog színré kerülni, Wiltné Mária asszonynyal Donna Anna szerepében.

~ WILTNE ASSZONYNAK hírszerint veszélyes torokbaja van, mely őt Budapestről való távozta óta ágyában tartja. Állapota, mint a B. H. értesül, igen aggasztó.

~ A BÉCSI OPERASZÍNHÁZBAN most állapítják meg Hofmann b. intendáns és Jahn igazgató részvételével a jövő évad újdonságainak sorozatát, melyet legközelebb közlésesnek.

~ KÉT SZÍNHÁZI KÉRDÉS foglalkoztatja most a bécsieket. Az egyik a leégett Stadttheateré, melyet a hatóság nem enged a régi helyen fölépíteni, a tulajdonos részvénytársaság pedig nem hajlandó más telken új színházat építeni helyette. A másik a Wien melletti színházé, melyre nézve a hatóság nem adta meg Schnitzernak a koncepcziót, úgy hogy a jövő télen a bécsieknek csak négy színházuk lenne: a két udvari színház, a »Carl» színház, és a józsefvárosi színház, tehát ugyanannyi, mint Budapestnek.

~ PÁRISBAN sokat beszélnek mostanában egy új metronomról, a Ferrand-féle *Chercheur*-ról. Gounod az Institutnek igen kedvező jelentést tett az új instrumentumról, melynek föltalálója Albert Ferrand. A külföldben egyszerű konstrukció feladata a mozgás mérésében áll a különböző rhytmusokban, melynek még az az előnye van; hogy kellemesen helyettesíti a metronom kiállhatatlan merevségű tik-tak-ját. Az időt igen pontosan tized-másodpercekre osztja és lehetővé teszi a kifejezés minden nuance-át észlelni, azokat a legpontosabban regulázva. Az Akadémia elhatározta, hogy bizottságot küld ki az új metronom tanulmányozására és annak megszerzésére.

~ KRAUSS GABRIELLA ismét egy évre a párisi Nagy Operához szerződött.

~ PÁRISBÓL írják, hogy Metternich hercegnő nagy hangversenyt készül rendezni az »Opera Comique»-ban egy fiatal hölgy javára, a ki a híres Rameau ivadéka.

~ TUDJÁK, hogy 1858-ban a francia kormány kinevezett egy bizottságot, hogy megállapítsák a diapason hatását, mely szerint a hegedű hangját másodpercenként 870 rezgésre lehetővé fogadták el. A bizottság által megállapított szám nem volt korrekt. Azóta sokat foglalkoztak a diapason egyetemes érvényű regulálásával, míg a milánói 1881-iki zenei congressus végett vetett a zavarnak és elfogadta a diapason akként való corigálását, hogy 864 rezgés lenne a hangszerek akkordjának általános

typusa. Az európai államok magukéva fogják tenni a milánói retifikációt élükön az olasz királysággal, mely a 864 rezgésű diapason már be is hozta a katonazenénél, a zenedéknél és a subvenczinált színházaknál, azonfelül Kónig Rudolf a tudós akusztikusnak 150 diapasonot rendelt, hogy azokat odáig terjessze ki, a meddig tekintélye terjed.

~ COSTA, a birminghami zenei ünnepélyek elhalt igazgatójának utódjával Richter Hans-ot nevezték ki. A közvélemény a kinevezést nem nézte jó szemmel, sőt még most is sürgeti Sir Arthur Sullivan kinevezését, ki angol születésű.

~ A LONDONI FILHARMONIKUSOK utolsó hangversenyében Cowen-nek, a »szkandináv szimfónia» szerzőjének egy új szimfóniáját (B—moll) adtak elő fényes sikerrel. — Az új mű rendkívül dallamos.

~ A LONDONI COVENT-GARDEN-SZÍNHÁZBAN a múlt pénteken zsufolt ház előtt adták az »Afrikai nő-t». Lucca Paulina a czimszereplő és Mierczvinszky mint Vasco óriási diadal taratott.

~ NÉMETORSZÁGBAN bizottság alakult Weber Károly Máriának szobrot emelendő, melynek helyéül Eutint a mester születési helyét tüzték ki.

~ ERNEST REYER a hírneves francia zeneirő és a *Journal des Débats* zenebírálója, nagy kitüntetésben részesült, amennyiben legközelebb kinevezetett a zeneoktatás országos főfelügyelőjévé egész Franciaország számára (»inspecteur général de l'enseignement musical en France.») *Reyer* tudvalevőleg nemcsak mint zenekritikus, hanem mint zeneszerző is nagy hírből áll; egy-két operája Párisban került előadásra. Legújabb műve a »Sigurd» című nagy operája, mely igen közel áll Wagner stíljéhez.

~ GURKHAUS KÁROLY, a lipcsei világhírű *Kistner*-czég tulajdonosa, meghalt. »Friedrich Kistner» czégre a lipcsei zeneműkiadók közt eltörendő szerepet vitt, nagynevű zeneszerzők, Schumann, Rubinstein, Heller, Kirchner s másoknak művei *Kistner* kiadásában láttak napvilágot. *Gurkhaus*, a ki két évtized óta vezette a tekintélyes-kiadó-üzletet, finom tapintata és kitűnő szakbeli műveltsége által mindenütt elismerést tudott magának szerezni.

~ MEGBÜNTETETT ZONGORÁZÁS. Érdekes tárgyalás folyt le a minap Bambergben a »Schöffengericht» előtt. Egy szép fiatal hölgy, R. Emilia k. a. azzal volt vádolva, hogy zongorajátékával tűrhetlenné teszi a szomszédok helyzetét, különösen egy este 8 órától 11-ig nyitott ablakok mellett játszott és ezáltal a büntetőtörvénybe ütköző kihágást követett el. Dr. Boveri, aki zenei kérdésekben nagy tekintély, tanuként kihallgattatván, — ő az egyik szomszédja a kisasszonynak, — előadja, hogy R. Emilia k. a. olyan »borzasztóan» játszik, hogy a szomszédokat a legnagyobb mértékben zavarja vele. Lehetetlenség miatta dolgozni, vagy aludni. Az említett este harmadfél óráig játszotta nyitott ablak mellett ugyanazokat a darabokat: egy részletet »Márthá»-ból, egyet »A fehér nő»-ből és egy kerin-gőt. Ruszt tanár a másik szomszéd szintén azt panasolja, hogy »borzasztó módon» játszották szomszédságában folyton a »Márthá-t» és a »Fehér nőt». A bíróság Emilia kisasszonyt »csendháborítás és durva visszaélés» kihágásában vétkesnek találta és egy márka

bírság, valamint az összes perköltségek viselésére ítélte.

~ A BENEDIKT-JUBILEUM, melyet a jövő hó elején Londonban ünnepelnek, a zene-évad legnevezetesebb eseménye lesz. Az óriási Albert-Halban előadják Benedikt »Szent-Péter» című oratoriumát. A zenekar száz, az énekkar ezer tagból fog állani. A hangversenyben, mely másnap lesz, a következő művészek és művésznők működnek közre: Lucca Paulina, Sembrich Marcella, Griswold, Scalchi, Rose Mária, Hersen Róza, Sterling Antónia, Lloyd Edward, Santley, Maas, de Reszké, Folx stb. Benedikt »Graziella» című kantatájából a Tarantellát négy zongorán és négy hárfán fogják játszani.

~ A WEIMARI ZENEÜNNEPÉLYEK második napján nem kevesebb, mint hat óráig tartó zene-élvezetben részesült a közönség. Dél-előtti kamarai zene-reggély volt, a melyben Friedheim Arthur, Liszt legkiválóbb tanítványainak egyike a mester egytételi zongorasonátáját játszotta. Grieg egyik szonátáját Stern Margit zongoraművésznő és Grutzmacher, a drezdai hírneves gondokás, Klughard f-dúr quartettjét pedig Brodzsky, Novocsek, Sitt és Grutzmacher adták elő. Közben ének-előadások voltak. Az esti hangversenyben Berlioz »Te Deum»-a és Raff »Világ vége, utolsó ítélet, új világ» című oratoriuma került előadásra. Az utóbbi művet igen hatalmasnak színtelennek mondják. — A harmadik napon Raff második hegedűversenye, Bülow »Nirwana» című szimfóniai költeménye, Draeseke f-dúr szimfóniája, Jaell Mária zongoraversenye (melynek zongora-szólamát maga a szerző játszotta) és Liszt »Szaniszló» című új oratoriumának egy részlete állt a műsoron. A zenekart Liszt Ferencz vezényelte, a ki ismét lelkes ovációkban részesült. Az ünnepélyekre Weimarba érkezett Saint-Saens és Viardot Garzia asszony is.

~ BÖTEL TENORISTA óriási sikereket arat Berlinben. A minap »Troubadour»-ban a strettát háromszor kellett ismételnie.

~ A BAYREUTHI »PARSIFAL»-előadások az idén július 21-től augusztus 8-ig tartanak.

A LONDONI ROYAL ITALIEN OPERA COVENTGARDEN-ben jelenleg Mackenzie új angol operáját tanulják be a szerző saját vezetésével. Az opera czíme »Colomba», melyben a czimszereplő Lucca Paulina asszony fogja énekelni, a tenorparthiet, Orfot Mierzwinsky Wladislaw, a híres lengyel énekesnek osztották. Az angol operának olasz versióban való előadására London egész zenevilága kíváncsi.

~ BEETHOVEN »FIDELIOJA» még a nyári évad alatt kerül először színre orosz színpadon, orosz nyelven. Hogy milyen mértékben idegenkednek az oroszok a német operáktól, kitűnik abból, hogy Mozart »Figaro lakodalma» csak 2¹/₂ év előtt került Oroszországban első előadásra.

~ A TÖRTÉNELMI ARCKÉPESARNOK felállítására már befejezett tény. Tegnap délután 3 órakor adta át Pulszky Ferencnek, mint a muzeumok és könyvtárak országos főfelügyelőjének a budai várkapitány a várkert-bazár alsó szárnyát, melyet a király a történelmi arcképesarnok czéljára átengedett. A vallás és közoktatástügyi miniszter Ybl Miklós műépítést bízta meg az átalakítással, mely átalakítások szeptember hó végéig okvetlen be lesznek fejezve.

A HÉT TÖRTÉNETE.

— Május 31 — június 7. —

(A fővárosi szinkörben: Csóka Sándor színtársulata.)

Szép csendben, a reklámdob fülsértő dübörgése nélkül vezette be Csóka Sándor társulatát a krisztinavárosi szinkörbe. A vidéki színgazgatóktól meg nem szokott tapintattal, diskrét módon adta tudtul Csóka a főváros közönségének, hogy május 31-én kezd meg működését. Megelégedéssel láttuk, hogy nem ríktó falragaszok hirdették azokban a szokásos salangos szólásmódokban a víg és kedélyes művész-nép letelepedését az alagút mögötti deszka-templomban. Csendben folytak a próbák és előkészületek, még a színlap is a fővároshoz méltó distinguált alakban és stílusban volt tartva az ismert «itt először» vagy a vastag fekete vonal fölött éktelenkedő, magasztaló frázis elhagyásával. Szóval Csóka tisztában volt azzal, hogy fővárosi közönséggel lesz dolga, és tudta, hogy hogyan kell annak a színgazgató reverenciáját csinálni. Ez volt az igazgató debütje és mondhatjuk, ez tökéletesen sikerült.

Hogy társulata miképpen oldotta meg a feladatát, arról is csakhamar volt alkalmunk meggyőződni. Most az első hét lezárta után, midőn a társulat működésének első fejezetét áttekintettük és annak értékét megállapítottabb szemlélet után ítélni tudjuk meg, röviden összefoglalva kimondhatjuk, hogy a társulat egészben és részben az igényeknek megfelel. Mi a napi report hevenyészett ítéletétől és uraskodó tempójától eltérve nem diminutív mértékkel jöttünk a színházba, hogy elmondjuk az újdonságok ütött-kopott frazeológiájával, hogy a Csóka Sándor színészei nem játszanak olyan jól, mint a nemzeti vagy a népszínházé, hanem hát tekintve ezt vagy azt, nagy kegyelmesen vegyük elő a hánis noniust, ami nem egyéb mint a kritikának az alagúti léghuzattól összezsugorodott műgénye, és alkalmazva a nyújtott produkcióra mondjuk rá, hogy: eh bien, így is jó, ami igényeink igen ruganyosak, és mi meg vagyunk elégedve a társulattal úgy, ahogy, no — és egy kicsikét magunkkal is. Gnade vor Recht!

Ha mi a budai szinkörben egyáltalában összehasonlítást akarunk tenni, azt csak azokkal a társulatokkal szemben tehetjük, melyek ott eddig megfordultak, és akkor Csóka társulata nem szorul az elnézésre, mert az bizony jobb, mint akármelyik s egyes tagokat kivéve még a múlt évi Krecsányi-társulatot is felülmulja. Igaz, hogy Német József, Rónaszéki, Kis Mihály és Órley Flóra szerepei az idén ninesenek úgy betöltve, mint a múlt évben. De hát Csókának egészen más, mondhatjuk komolyabb műsora van, mint Krecsányinak. Hol volt Krecsányinak olyan tenoristája mint Németh János, olyan buffója mint Boross, olyan hősnője mint Follinuszné, olyan sokoldalú komikusa mint Follinus Aurél, oly élettől szikrázó soubrette-je mint Réthy Laura, és főleg olyan elegáns és gracieuse szendéje és conversatrice-je mint Dömjén Rózsa vagy olyan natürburscha mint Tolnay? Hol volt Krecsányinak ilyen vigjáték-ensembleja?

De lássuk csak a tagokat az egyes darabokban.

A társulat bemutatója Tóth Kálmán «A király házasodik» című vigjátékában volt. Egyes szereplők akadozásán és szerep nem tudásán kívül, a vigjátékot igen csinosan játszották le. Mindjárt az első felvonásban az általános figyelem Dömjén Rózsa asszonyra irányult. Poétikus alak, szép, meleg hang és plasztikus mozgás által tűnik ki a fiatal hölgy. Szerepét szépen szavalta, hangja közvetlenül szívünket érintette és a nagy jelenetben pathosza drámai magaslaton járt, ami még nagyobb hatást ért volna el, ha az arcz merevsége egy időre nem zavarta volna a kommunikációt a színész-nő intenciója és a költő szavai között. Kazalitzky a király szerepében szintén előnyösen mutatta be magát. Szép hangja és csinos színpadi alakjának sikerült a nagy király jellemét velünk megértetni. Szintugy sikerültek a burschiköz részletek és a leereszkedő hang, melyből sokkal több királyit vettünk ki, mint a Kontal való jelenetből. Tolnay merész fellépésével és üde humorával a legtöbb tapsban részesült. Bátor fellépését magyarázza biztossága, melylyel szerepét kezdetől végig egyenlő mértékben kezelte. Meglátszik rajta azonnal a j-bb disciplina, amint is ő. Dömjén Rózsa és Balassa voltak azok, kik szerepeiket gondos betanulásban prezentálták a közönségnek. Balassa igen őszinte, szélesen kedélyes hanggal rendelkezik és egészséges egyszerűségének sikerült a jelentéktelen szerepet érdeménél túl előtérbe hozni. Balassa a társulat legjobb beszélője. Értelmes és öntudatos a hanghordozásban. Dicséretünk kell még Mezey Péter alakítását. Mezey jó színész, csak alkalmazni kell tudni. A népszínházban azért nem tartották annak, mert nem tudtak vele banni. Tökés Emília a királyné játszott. Tud játszani, hangja ha gyenge is, nines a méltóság hiányában. Mozgása kimért és diskrét. Závodszy Teréz hideg, szenvedélytelen. Boross szerencséje az volt, hogy értéken ütött esorbáját, hamar köszöriülte ki a következő operetben. Kont Miklósa megfoghatatlan monstrum volt. Nem beszélt, hanem pattogott és azt is tatóngó kunstpauzák által eldarabolva szórta a földszintre és a karzatra. A jelmezek igen jó benyomást tettek. Báresak a kiállítás is olyan lett volna, akkor igen csinos elődással inaugurálta volna Csóka az évadot. Nem szólunk egyéb fogyatkozásokról, az nagyon is kicsinyes volna, csak arra a famozus oltár képre gondolunk némi derültséggel vissza. Nagy Lajos boldog korában még nem voltak rossz füzetes regények, melyekhez színes olajnyomatokat «félíg ajándékoztak». Az anachronizmus itt igen komikus volt. A vigjátékot követő operette, «A szép Galathéa» jóval gyöngébben ment. Pajor Emília erős esengő hanggal bir és játéka is megüti az operette-dívák mértékét, csakhogy hiányzik az iskola és a helyes művészi ízlés, mely hivatva volna a kitünő, de nyers anyagot áthatni. Kövessi Rózsa a kis Ganymedet igen szeretetreméltón staffirozta ki. Játékában van pikantéria és verve. Német János a valódi ízléses tenorista. A vidék legalább alig mutathat fel nálánál jobb énekest, ki oly könnyedséggel adja ki a hangot és oly művészi mértékkel gazdálkodik a rendelkezésre álló anyaggal. Boross Lajos Mydast játszotta. A legrouináltabb operette-boffo benyomását tette. Előadásában van valami universalis, ami a magyar színészben, ki az operetekben mozog, ritkán található. Ilyen

operette-alakokat a bécsi színházak virágkorában lehetett látni, midőn még Treumann, Rott és Swoboda uralkodtak a musiquette világában. Egyes outrance-okat leszámítva, Boross alakítása volt a legjellemzőbb és legmarkansabb az operetben.

Pünkösdi vasárnapja népszínművet hozott. Azt hittük, hogy ebben a műfajban lesz a társulat sulypontja. Igaz, hogy a «Nagyapó» ban is volt néhány jeles alakítás, de az egész nem tette a bevégezett benyomását a divergens elemek folytán. A társulat még nem játszotta be magát egymás közt. Boross nagyapója mindenkit kielégítettett, a tapsokat meg is érdemelte; kedélyes öreg volt. Pajor Emiliát is most láttuk mint népszínmű énekesnőt először. A Galatheánál szebb sikerben részesült. Játéka eleven, éneke pedig jobban gyújtott mint az operetben. Mellette még Réthy Laura a társulat soubrette énekesnője mutatta be magát. Hangja nem nagy terjedelmű, de a középfekvésben szerepen esendül meg. A kisasszonynak ereje inkább degageált és fesztelen játékában rejlik, mely őt még Rafaela másodrendű szerepében is ki tudta környezetéből emelni. Deák a népszínmű énekes sehoggy sem tudott nagyobb érdeklődést kelteni. Játéka kezdetleges félénk, mondhatni ügyetlen. De ez ne riassza el a közönséget. Csókának van még két népszínmű énekes, kik közül Kis Pista bizonyosan meg fog felelni a közönség várakozásának. Follinus Nagy Janesija a szereposztás áldozata volt. Száraz humora és ügyessége ma is részére kerítette a nevetőket, de az ő hatásköre a salon-komikum, a bonvivant és az operette finomabb kabinet alakjai.

«Az igmándi kispap»-ban Réthy Laura egy lépéssel a szinkör kedvence lett. Természeti előnye most már jobban tüntek elő mint első fellépése alkalmával. A kisasszony esupa élet és jókedv. Benne van a valódi jó színész-nők ama nélkülözhetetlen kis ördög, mely még akkor is játszik, mikor hallgat; ez élénkíti a jeleneteket és képes az egyidejű gyöngébb kollegák kedvezőtlen hatását compenzálni. És erre ezuttal nagyon is szükséges volt, mert Deák kispapja ugyancsak rászorult a vehiculumra. Beszéde fojtott érthetetlen motyogássá fajult, mintha a papi gallér szorította volna gégéjét, énekével pedig — csak egyszer próbálta meg — elrontotta a csinos duettet. Még e második kísérlet után sem akarunk Deák fölött pálezát törni; ha elfogultság a balsiker oka, úgy még lesz alkalma azt jóvá tenni úgy itt mint Feleki színházában. Kövessi Rózsa Lazsák Zsuzsájához csak az erélyesebb hang kellett volna, hogy tökéletes legyen, míg partnere Tolnay Király Pista kedélyes-bárgyú, amellet parasztonaiv humorával hangos derültséget keltett. Mezey tanítója, és Ehergényiné tanítónéja kellemesen illettek egymáshoz. Kedves két öreg volt. Závodszy Teréz Birje is kielégített.

A vidéki színészet nagy haladásáról tesz tanúságot egy ötfelvonásos vigjáték oly egybevágó előadása, mint azt kedden láttuk Csókánál. Moser «A mai nők» című vigjátéka valóban kifogástalan előadásban folyt le. Még a rendezés és kiállításban sem fér kifogás. Kazalitzky mint bonvivant is ügyesen mozog a színpadon, csak jobban öltözködnék és gondosabban maszkirozta volna ki magát. Az anyóssal való jelenetekben gyakran szeretetreméltó humort is fejtett ki. Follinus már inkább elemében volt és

folyékonyan társalgott. Egészen korrekt alakot játékban és megjelenésben Balassa és Tolnay adott. Tolnay elegáns pozícióival tetszett, Balassa pedig azzal az örökös jóvialis mosolylyal ajkán és a mozdulatok egyszerű komikumával igazán tudott mulattatni. Kövessi Pfeffermannja egészen el volt hibázva. Az ő szalkás fésületlen bérszolgája nem az a sima, mindenre vállalkozó, széles és modern berlini alkalomesináló, kit Mozer akart vázolni. Kövessi Rózsa minden, csak nem naiva; erre nézve Csóka még bizonyosan kénytelen lesz személyzetét naivával augmentálni. Ebergényiné kissé vastagon színezett, Závodszyk Teréz elegáns alakja, és izléses toilletteje által tünt ki, Dömjén Rózsa asszony pedig a vigjáték atmoszférájához a parfümöt szolgáltatta.

Lecocq Marjolainejében ismét az operette-személyzet vonult el előttünk. Pajor Emilia ez alkalommal többet nyújtott mint első fellépései után ígért. Marjolaineja igen kellemes alak, mely játék dolgában minden lehetőt kiaknázott, éneke pedig sokkal hajlékonyabbnak és nemesebbnek tetszet előttünk mint első debutjánál. Igen jó Frikkel Németh János. Szép hangja mintha csak játszana az ilyen parthiekkal, játékát pedig jóízű humor fűszerezte. Marczel hangjának romjaiból éldegél; kár azt olyan bőkezűen ránk pazarolni mert félők vagyunk, hogy a várszínház közönségének nem marad belőle és az talán nehezebben nélkülöznék mint a szinkör szerdai publicuma. Boross Palamedja minden tekintetben megerősít az első előadásokon hozott ítéletünkben. Réthy Laura a hamarjában betanult Avcline szerepének annyi becsületet szerzett, amennyit jó színész nő nagylelkűségében a kis szerep iránti könyörületből éppen szerezhet. A kar gyenge, de jobb mint a Galatheabeli.

Szigligeti «A fény árnyai» című régi szomorújátéka ismét dokumentálta a társulat komolyabb törekvését. Ez előadás az eddigiéek között a legjobb volt és egyes részletekről mint komolyabb művészi momentumokról lehet beszélni. A társulat hősnője Follinuszné-Csígyaházi Etelka bemutatója volt ez estén. A fizikum gyöngeségét leszámítva, Follinuszné nagyon figyelemre méltó színésznőként mutatkozott. Modora elegáns és nagyvilági, arcjátéka és mozgása mindig együtt működik a szóval és jellemzetesen interpretálja annak legmélyebb értelmét is. Hangjának drámai mély timbre-je van, mely nagyobb affektusok kifejezésére is képes volna, ha a szokás által megrögzött rossz hangvételt ebben nem gátolná. Kazalitzkynak is szerencés estéje volt. Több helyen igazi drámai hangokat hallottunk, különösen a Szenzeivel való jelenetben és azt is inkább a halk beszédben és a reflektív részletekben mint a kitérő jelenetekben, hol, a tulkiabálás sértette az alakítás integritását. Tolnai ez egyszer szintelen volt, míg Balassa itt is becsülettel állta meg a helyét.

Augier-Sandean «Pierre de touche» vigjátékával a társulat tagjai nehéz feladatot tűztek maguk elé. A darab maga úgy hat, mintha egy Hoffmann-féle erkölcs-históriát karakter-vigjátékká akartak volna átdolgozni. A szellemes szerzőpár úgy segített magán, hogy a megfoghatatlan mesét általok meg nem értett alakokkal játszatták le. Azért szerepelnek Augier-Sandean darabjában németek, hogy a hibákat, az alakok nem ismert jellemére lehessen háritani. A

szinkör tagjai sem tudták magukat feltalálni és az igazsághoz mérten kell konstatálnunk, hogy Dömjén Rózsa asszonyon kívül egy sem vált be. Follinusznak voltak ugyan néhány sikerültebb jelenetei, de csak addig, míg a festő bonhomiko-cynikus jellemvonásait kellett kimutatni; a drámai jelenetekben a gestikuláció hibás és helytelen, sokszor minden aethetikát nélkülöző alkalmazása rontotta a hatást. Ugyazintén hangja sem képes drámai affektusok elérésére, valamint a deklamáció is reá nézve terra incognitának látszik. Tolnai folyton meroven, minden mélyebb színezés nélkül mondotta el szerepét, amit hangja érdekességének kell tulajdonítanunk. Balassa igen jó kedélyes vagy komikus öreg, de a rouék nem neki való.

RENÉ.

A SZINÉSZ TÁRGYILAGOSSÁGA.

— Szerzőnek „a színészet rendszere” című, közelébb megjelölő művéből. —

Az aethetikából tudjuk, hogy tárgyilagosság alatt a művészek eseménnyéhez, azaz műtárgyához való szoros alkalmazkodását értjük. Hogy mily nehéz dolog ez, láthatjuk abból, hogy nagy geniek sem bírták mindig tulhelyezni műtárgyukat a maguk alanyias eszmeikörén. Petőfi, Heine a történelem alakjait, vagy öregebb egyéneket is a maguk modern fiatalos érzelmével jellemezték; plane Petőfit kitérőtől céljától, ha elbeszélést, vagy drámát írt, lyrai hajlama tétlen elábrándozásra hajta. Ha a művész nem bírja megtagadni némely kedvenc ötletét, egyelő hajlamait, érdekeit: ezáltal idegen elemekkel rakja meg műtárgyát, melyről amazok mindig lerínak. Mennyire lerínak pl. a modern társadalmi drámáirás sententiái és irányzata az illető drámákról. Mert ama pikáns mondások és irányelvek szemmel láthatólag az író és nem a drámai személy érdekeivel függnek össze, úgy hogy előadás alkalmával maga az alak háttérbe szorul az író egyénisége előtt. Shakspeare mondásai ellenben mindig a drámai alak szenvedélyének szinte elmaradhatatlan kellekei. Ha Jago, Richard valamely keserü sarkigazságot szaval, úgy pillanatra sem hihetjük, hogy itt Shakspeare akart keserüséget affektálva érdekessé válni, hanem hogy Jagoja, Richardja keseredett el, a nélkül hogy ez elkeseredésben magának az alkotónak része volna. — Tárgyatlan sok festő, ki a Holofernes vérebe mártott kardot tartó Juditot, vagy Keresztelő szent János fejét tálezzán vívó Heródiást vídám, szende arcezal ábrázolja. Az ily művész (láthatjuk például képtárakban) nem bírt elég sziládsággal arra, hogy ellenálljon a kínálkozó esábnak: festeni egy bájos nő ideált; holott e paszióját alá kell vala rendelnie műtárgyának, melyet jelen esetben — láthatólag is — tárgyak (véres kard, levágott fej) képviselnek.

A tárgyilagosság bizonyos önkényt előtörő és ismétlődő hajlamok megtagadásában, e kínálkozó ötletek megfontolásában, szóval a csapongó, pillanatnyi, képzelem kritikájában érhető el.

Ugyanezért genre- és meglett szerepeket adott színészekből rendszerint tárgyilagossabb előadók, jellemszínészek fejlődhetnek, mint a lyrai hajlamu szerelmes- és ifjú komikus színészekből: épen, mivel amazok illető szerepkörükben már eleve saját egyéniségük megtagadására s az életből ellesett

megfigyeléseik combinálására voltak utalva.

A tárgyilagosság minden más művészetben könnyebb mint a színészetben. Amott, ha még oly kevéssé alkalmazkodik is a művész eszményéhez, alkotása az ő személynél kívül esik. S épen mivel ez a színésznél külsőleg sohasem látható: a színészi alkotás törvényeit és rendszerét nem ismerők kétlik azt, hogy saját tárgyat alkot-e vagyis teremt-e a színész? A színésznél a tárgy csak a legnagyobb művészi fokon válik külön az alanytól; azért kell ehhez oly rendkívüli művészet, mert itt magát az alanyt kell tárgygyá változtatni — a mi viszont a költő-, festő- stb.-nél soha sem történik. A festő pl. nem köteles tájképpé változtatni magát. Színész és tárgy egy — és mégis kérlelhetetlenül kettő.

A színészi tárgyilagosság a jellem bizonyos — hogy úgy mondjam — démoni fölényének kiemelésében áll. Az érzelmeket az értelem mérsékeli és fokozza. A tárgyilagosságnak nem csak lelkes, hanem lelkesítő, nemcsak szenvedő, hanem tűrő, nemcsak boldog, hanem boldogító is tud lenni alakjaiban; — továbbá számítása az elbeszélés és monolog előadásában válik meg kitünőleg. A jellemszínészet a tárgyilagosságban tetőzik igazán.

A tárgyilagosság legfő vívmánya az egészben alkotás. Ez az alakítás célja és művészi alaktökélye — mert hiszen a mily egész és tökéletes az eszmény, a realizált műtárgynak is egésznek illetoleg részeiben találnak kell lennie. A gyakorlat ez ellen vét legtöbbet. Sok színész nem tudja megvárni a válságos szenvedély pillanatát, hanem egyszerűen a szó után indulva már eleinte kritika nélkül dühöng, siránkozik, komikus torzképeket vagdos. Nem tekinti a jellem fejlődését, nem viszonyítja az előbb következőt a később-következőhöz: szóval mindjárt egészet akar adni, — holott az egész részekből áll.

Egész alatt a színészi alkotásban a jellemet értjük, mert ez a drámai fejlődés egysege, oka, eredménye. A részek itt: a különböző helyzetek, eszeledetek, az egyén más-más magatartása. Mindennek találnia kell a jellemegészhez. E részek megannyi kifejezési fajok s önmaguktól különválnak. Az élet embere eszeledeteinek, magatartásának ugyanis meg van mindig a maga tárgya és valóban meg is figyelhetjük, hogy e tárgy különbözősége szerint igen különböző hangulatsúlybeli és mimikai kifejezéseket észlelhetünk. Ha maga van az ember, tárgya: gondolatai. Nézzük meg az igen elmerült, szórakozott embert (ez állapot magányszámba megy) avagy figyeljük meg egyedüllet alkalmával magunkat s azonnal látjuk, mily különböző a magatartás attól, midőn nem a magunk eszméi, nem mi magunk, hanem más eszméi, más személye képezi tudatunk tárgyát. Ismét más előadási alakot észlelhetünk, ha valaki elbeszél valamit. Az egyén tárgya itt sem kizárólag önmaga, sem az, kihez az elbeszélést intézi. A tárgy itt kívül esik mindkettőjükön.

Tehát más tárgyilagosságot igényel a monolog, mást a dialog és mást az elbeszélés.

A monolog tárgya a legbensőbb, legösszeforrtabb az egyénnél, miután e tárgyat tépelődő gondolatai, tervei képezik. A tárgy magában az alanyban van, s még is külön válik attól. Az egyén itt közömbös minden

külföld iránt, testileg öntudatlan, tagjait csak kényszerűleg, gépiesen mozgatja. A monolog tárgya a legeszményibb s azt különösen az arc megmervült vonásai, a szemek merő nézése mutatja. Ilyenkor nincs az arcon semmi szándékosság, semmi conventionalis önuralom, tüntető viselkedés, hiányozván a külső tárgy (egy másik személy), melyre hatni kellene. Tisztán a saját, a benső tárgy uralkodik az arc kifejezésén, mely szinte megdöbbentő ellentét a dialogbeli kifejezéshez képest. Erről egyébiránt monologtanulmányomban körülményesen fogok írni. A monolog tárgyvilágossága tehát a leg-egyszerűbb, s még is a legnehezebb, mert az alany és tárgy közti válaszfal a legfinomabb és a külső, mint a párbeszéd látható tárgya, a hallgató.

A párbeszédben más tárgya van az egyénnek s más a tárgyvilágosság alakja is. A hatni kívánás, önuralom lép előtérbe, szóval a külső célhoz való alkalmazkodás. Az érzelmek itt elevenebbek, mozgalmassabbak. A hangsúly emelkedett, meggyőző, a mozgás magyarázó, jelképes, alkalmazkodó; még a kis újjunk is megelevenedik, szerepet játszik, holott a magányban sokszor egész testünk lomha, csupán a nehézség helyi törvényeihez alkalmazkodó mozgást teljesít. A párbeszéd egyetlen oka, szülője az illemtannak, plasztikának, zenei beszédnek. A tárgyvilágosság alakjait itt mind bevezettség, kerekesség, szándékosság jellemzi. A párbeszédben összetettebb a tárgyvilágosság, mert az egyén saját kedélyi tárgyán és a jelenlevő személyhez való alkalmazkodáson alapszik. A magány érzelméi egyszerűbbek, a társasléte módosultabbak. A mi a magányban egyszerű sarkazmus, ironia, társasléteben gúnynya, élcező életül. Vagy pl. ugyanazon egyén gyöngédsége más a magasabb vagy alsóbb rangú, más a nő, a férfi, fiatal ember, öreg, leány, gyermek stb. iránt. Megvetés, rajongás, harag stb. szintén módosul. E módosulásban természetesen a saját egyéni hangulatnak, vagyis a bennünk levő tárgynak is nagy része van s voltaképp már egy tárgyat alkalmazunk egy más tárgyhoz — ebben van a párbeszéd tárgyvilágosságának kombináltsága.

Az elbeszélés a harmadik fajtabeli tárgy, mert egészen külön elem, mely sem az elbeszélőre, sem ahhoz, a kinek elbeszéli, nem tartozik szorosán véve. Az elbeszélés mint múlt esemény lényegileg teljesen kívül esik a jelenlevők érzelmén és külön tárgyat képez az elmondóra és hallgatóra nézve egyaránt. Hogy mily idegen, holt anyag ez a jelen érzelmek közepette, pompásan igazolva látjuk az életben. Az elbeszélésben foglalt érzelmek sokkal szárazabban adódnak elő, mint a hogy annak idejében végbe mentek és az elbeszélő azokat a maga hangulatához assimilálja. Mind ő, mind a hallgató alig várják a végét és e várakozásban érvényesül az elbeszélés mint tárgy: vagyis mind az előadó, mind a hallgató magatartását jelentékenyen szabályozza. Sok függ attól, mily érdeklődéssel szerepel az elbeszélés a jelenlevőknek. Ha mint elkerülhetlen fölvilágosító adat szerepel, úgy az előadó szenvedélytelen hangon siet tulesni rajta és csak azt nyomtatékolja benne, a mi már meggyőződésébe átment, vagy a mit kritikai tiltakozással, megütkezéssel hangsúlyoz. Ha azonban az előadó bizonyos hatást akar kivívni (mint pl. a mese elő-

adója) akkor a részvét gyönyörteli vagy fájdalmas hangján szólal meg — e hang azonban szintén elütő lesz a párbeszédétől futólágossága folytán: mert az adatok sorrendbe fűzése időközönként újra a száraz logikai hangsúlyra készítetik az előadót. Ez az idézeteknél föl-fölgyul, sőt a múlt érzelmeit utánozni is törekszik. De az elbeszélésben épen ez az utánzat jellemző. Mert nem lehet olyan hű és következetes utánzat mint a színpad emberének magára öltött, de bensőleg át nem érzett érzelme. Az elbeszélő rendszeren a maga hangjából csap át az utánzatba és az utánzatot ritkán fejezi be, mert siet az adatokat folytatni. Ő tehát az utánzatot nem teljes hanggal, nem teljes mozdulattal adja vissza, csak töredékesen. Öregéknél szinte komikus, ha utánoznak elbeszélés közben, mert kényelmesen csak tökéletlenül, bele-belekezdve valamely utánzó hangba vagy mozdulatba adják elő az idézetet és csakhamar a maguk élesen contrastáló hangjába esnek vissza. Az elbeszélés külön tárgyvilágosságát tehát épen az mutatja, hogy az előadó szándéka daczára sem képes azt egészen átoltani a maga lényébe és saját érzelme, hol az előadottak fölé, hol pedig alájuk kerül. Hogy mennyire saját, elszigetelt elem az elbeszélés, azt különösen a hallgató észlelhetjük, ki teljesen télenne van téve, és az elbeszélés elején megadással bele is nyugszik télenne: hátra dül székekben, vagy szenvedélyesen nyugodt figyelő türelmes szerepet vált, ha még úgy tombolt is azelőtt. A hallgatás folyamán azonban mindinkább feszülődik az új tárgy terhe alatt és vagy a maga tárgyával, önmagával, vagy másik, külső tárgyával, az előadóval foglalkozik, (XI. Lajos példája Nicole elbeszélése alatt) szóval magatartása a tárgy hatását tükrözi. E hatás természete szerint figyel, vagy unatkozik, vagy kritikáját tekintettel és érthetetlen hangokkal, jelképes mozdulatokkal előlegesen kifejezi. Az elbeszélés mind az előadóra, mind a hallgatóra nézve a legösszetettebb tárgyvilágosságot igényli. Az írók által monologba kevert elbeszéléseket is (pl. III. Richard bevezető monologja) a helyzetből kell megfejtetni, hogy azokat ne eldeclamálni, hanem valamiképpen okadatolva végig gondolni látsassunk. Kevés színész tud elbeszélést előadni és azt mint olyan az egyéneken kívül eső tárgyat feltüntetni, melyet minden áron a maga folyamatos érzelmébe iparkodik beleilleszteni és e küzködésben mind a tárgyat elbágyasztja, mind a maga alanyiságát hasztalan erőszakolja. Legtöbbször úgy elkülönítik az elbeszélést a dialogtól, mintha épen egy könyvet nyitnának ki s abból kezdenének olvasni. Az elbeszélés befejezése szinte hasonló a könyv becsapásához.

Azt hiszem helyes uton járunk, midőn kutatásaimban és színpadi gyakorlataimnál fogva a színpadi tárgyvilágosságot egyenesen az életből vonom el. Az ember soha sem lehet el tárgy nélkül és e tárgyat, ha maga van saját gondolatai szolgáltatják; külső tárgy részére az a kívül beszél és az a mit hall: a többé-kevésbé epikai jellegű közlemény. Továbbá az ember mindig tárgyához alkalmazkodik — épen mivel tárgy nélkül nem lehet, s így érdekében van az alkalmazkodás. Ez alkalmazkodás annál változatosabb és annál élesebb, minél inkább kívülről esik a tárgy. A magány egyhangubb, a társasléte szabályosabb, ele-

venebb. Más a magánbeszéd, más a párbeszéd, más az elbeszélés jellege. Az utóbbi a legösszetettebb. Mivel a szó csak épen azt az egyet jelöli meg, a mit jelent, megérthető mily jelentékeny föladat a színész számára a tárgyvilágosság. A párbeszédben pl. részére a tárgy a vele beszélő, ámde lappangva saját tárgyával is foglalkozik és ezt csakis hangsúlyja, mimikája van hivatva megteremteni. Ha megteremti, úgy ez kétségbevonhatatlan bizonyítéka annak, hogy a színész nem csupán átérző, de alkotó művész is és hogy a legbevégettebb drámai művet is képes tökéletesíteni, kiegészíteni a maga szellemének önálló közreműködése által. Csakhogy sokszor kitűnő tehetségek, fényes pályájú művészek játékból is hiányzik a kellő tárgyvilágosság. Az hiszik, a játék fő tárgya, czélja az, hogy a szerepet minél közvetlenebbül át kell érezni. Azért aztán alakításaikban sokkal inkább saját alanyi tulajdonságaik állanak előtérben, mint a jellem alapvonásai.

Miután a tárgy a helyzet szerint változik, ha a tárgy élénkebb, úgy az előadás is élénkebb. A dialogban szabadabb, élesebb a mozgás és a hangsúly, mint a monologban. Az életben igaz nehéz fölismerni e különbséget, mert ott a tárgyszempontok hamar váltakoznak s így a kifejezés is összemossodik. De ha töredékes megfigyeléseinket csoportosítjuk, okvetlen a főnnebb osztályozásra jutunk, vagyis: legegyszerűbb tárgy az egyedüllété, összetettebb a társasléte és méginkább az elbeszélés — mert mindegyik jelenségben az előzőnek tárgya is meg van. A monologban az egyén magával, a dialogban többé kevésbé magával és főleg mással, végül az elbeszélésnél főleg az elbeszélés tárgyával, továbbá önmagával és a hallgatóval van elfoglalva. Ha azonban tudjuk a különböző tárgyiasságok külső jelenségeit az emberen, úgy az életben is hamar eligazodunk az iránt, ha önmagával vagy a vele levővel van-e inkább elfoglalva a megfigyelt egyén; a két ellentétes magatartást a szórakozottság és éber figyelem végletei mutatják. E megfigyeléseinket a színpadon is alkalmazhatjuk, mert hisz azt nem nehéz kitalálnunk, ha magával, mással van-e elfoglalva a szereplő egyén. És mégis mily kevesen tartják érdekesnek ezt vizsgálni. Még a monologokat is úgy elhandabandázzák, mintha valakivel perlekednének: dialogot meg kizárólag játszótársához, vagy a közönséghez (mely a színész részére semmi esetben sem lehet tárgy) intézik. Innen a mélység és képzelem nélküli játék. Mert ha arra ügyelünk, mily természetű tárgy körül forog az adott állapot, úgy a tárgy maga szabván meg a mértéket, mindig különböző módokon kell törnünk a fejünket, hogy az eszmét kifejezhessük. Ezáltal kritikánk fejlődik, képesek vagyunk igazolni eljárásunkat, tudjuk, hogyan kezdjük meg föladatunkat. De bizonyára képzelemünk is éled technikánk apróságai sulyt nyerne szemünkben és megtanuljuk a hagyományossal nem élni. Mint főnnebb mondám a tárgyiasság különbözőségei az életben nem oly szembetűnők. Pl. a magánbeszéd momentumai, melyek alapján a színpadi művészies monolog kifejlődött, csak igen szörványosak. A kezdő színész az életnek csak feltűnőbb, mozgalmassabb jelenségeit lesi el, mert azokkal vél hatást tetheti. Az is baj, hogy nem is tárgyára, hanem önmagára ügyel, hogy a közönség

észre vegye. Eszerint a drámai tárgyat félrelöki. Mindig hangosan beszél, élénken mozog, csakhogy ügyetlennek, lanyhának ne lássék. Ha már egyszer megügyesedett, akkor meg épen nem törí fejét új módokon, hogy hogyan fejezzen ki bizonyos állapotokat, u. m. a megütközést örömet, haragot stb. E nemű fogásait tehát nem kell tanulnia; fő gondja, tárgya közönség és a sugó. Játsszik a nélkül, hogy csak el is képzelhetnénk, mikép játéka a velejátszók szerepét befolyásolná a drámában. Ha vannak jó tulajdonságai, ezekkel véletlenül sikert arat, anélkül azonban, hogy magatartását, mozdulatait mindenütt kivétel nélkül a helyzethez magvarázshatnók. Vannak kitűnő alanyias színészek, kik szerepeikben kizárólag magukat adják, amit az is bizonyít, hogy az életben is épen úgy mozognak, beszélnek mint a színpadon — anélkül, hogy affektációval vádolhatnók őket. Legyen a szerep azonban bonyolodottabb, azaz kényserítse a tárgyilagosság több szempontjára régóta ismert alanyiaságuk merev, kísérletező a tömkelegben. Helyenkint ösztönök találja a hatást, de nem szokván meg a minden oldalú készület és a különböző tárgyi igények számbavételét, most is rögtönöznek; a bonyolodott állapotok azonban nem rögtönözhetőek s mivel az ember válságos körülmények közt ösztöne szerint cselekszik s ilyen ösztöne az embernek csak egy van: minduntalan, szokásos alanyi modorukba esnek.

RAKODCZAY PÁL.

SZÍNHÁZI HIREK.

= A NEMZETI SZÍNHÁZBAN szerdán hozták színre *Ferreol*-t új betanulással. A közönség jól fogadta egyik régi kedvenc darabját az új szereplőkkel is. Náday, Helvey Laura, Szigeti Imre és Vizvári folyton feszült érdeklődésben tartották a közönséget. Szigeti Imre Martialja ezuttal is nagy hatást keltett a kihallgatási jelenetben. Egészen új volt Gyenes mint Bois-martel és Alszei Ilon mint Thérèse. Mindkettő jól ment át a kísérleten, különösen Alszei Ilon jogosít szép reményekre.

= SOLYMOSI ELEK, a népszínház kedvelt komikusa Nagy-Becskekre rándult nevével, néhány előadásra.

= NAGY VINCZE a szegedi szintársulat egy részével holnap kezd meg Szatmárban előadásait. Bemutatoul Berecziknek »Nézd meg az anyját« című vígjátéka kerül színre. Vasárnapra »A Rantzauk«-va kitzúve.

= AZ ARADI NYÁRI SZÍNHÁZBAN szombaton kezdte meg Mosonyi szintársulata az előadásokat. A személyzet közül eddig Kovács Ella, Tatay Eugénia, Prille Kornélia, Lonscsarekné, Zajonghi és Tiszai nyerték meg a közönség tetszését.

= SZENTESRŐL írják, hogy Bogyó Alajos szintársulata május 29-én kezdte meg ott előadásait a »Csókon szerzett vőlegény«-nyel, melyben különösen Sz. Némethné és Sándor Emil tüntették ki magukat. Május 31-én »Olivette lakodalma«, Pünkösöd vasárnap pedig »A falu rossza« került színre. Láng mind Gündör Sándor szép sikert aratott.

= UNGVÁRRÓL írja a P. H.-nak: Unalmas társadalmi életünkbe Geröfy Andor jól szervezett szintársulata öntött némi életet. A műsoron a nemzeti- és népszínház leg-

jelesebb darabjai vannak, és Geröfy mit sem kímél, hogy az ungvári intelligens közönségnek a legjobbat nyújtsa. Társulatának tagjai közül első sorban ő maga, azután kedveskis neje Geröfyné, továbbá Batory Ilon, Veresné, Lenkey Gyula, Latabár, Fehérvári, Balog Árpád és Boesckay Józsa érdemelnek említést, a kik már is kedvencei az itteni közönségnek. Csak az kár, hogy a derék társulat nem részesül elég pártolásban.

= VÁLJUNK EL. A házasságok felbontóságának a francia törvényhozás által legujabban történt megszavazása új anyagot fog szolgáltatni a francia drámaíróknak. Eddigél hí szerint már Dumas, Augier, Sardou, Gondinet és Meilhac készülnek az új tárgyat felhasználni.

= A THÉÂTRE FRANÇAIS érdekes újdonságra készül. Théodore de Banville ismert író »Sokrates és Xantippe« című egyfelvonásos darabot írt, a melyben d. Coquelin fogja a görög bölcslet ábrázolni.

= HIRDETÉSES SZÍNHÁZI FÜGGÖNY. A berlini Kroll-féle színházban a minap olyan függönyt használtak, a mely tele volt mindenféle hirdetésekkel. A közönség ezt az újítást piszszegéssel és fütytyökkel fogadta.

= ÚJ BOHÓZATOT írtak Meilhac és Gille, »La ronde du Commissaire« címűen és azt a párisi »Bonne Nouvelle« színháznak előadásra benyújtották.

A MÜNCHENI MŰTÁRLATOK.

(A »Harmonia« ered. lev.)

München, június 2.

Már régebben kívántam becses lapjának innen írni, de sok teendőm és a befészkelés előmunkálataira szánt idő ezt eddig nem engedték. Kezdem tehát reporteri tisztességemet a »műgyűlet« e havi tárlatával, de mindjárt eleve megjegyzem, hogy a »Kunstverein« ez uttal valami különöst nem nyújt.

Igen öröndetes kivételt tesznek *Dill* »Venczei halásza« és *Weiser* »A támadás után«-ja. Az előbbi ma már az elismert művészek közé tartozik és minden újabb műve haladást és a művész törekvését a tökélyesítés felé mutatja. A Weiser által festett jelenet a XVII. században játszódik. Egy előkelő család durva utonállók által egy pajtánál támadtatik meg. A család áll egy öreg úrból, aki fején megsebesült, egy fiatal nőtől és férfiből ez utóbbi vagy bátyja, vagy vőlegénye a hölgynek. A megtámadottak között ő az egyetlen, akit meg is kötözték a rablók. A foglyokat a pajtában ültették le, hol egy vad kinézésű legény őrzi őket. Addig pedig a többi haramia feltörte a bördöndöket és csomagokat, melyek tartalma szét van szórva a földön.

A »banda« bortól felhevülve koczkazik — miért? a préda főrésze vagy talán maga a fiatal hölgy legyen a nyerevény tárgya? A koczka elhullott, tör és kard kirepülnek a hüvelyekből, talán már a jövő percz vérontást hoz. Drámai élénkség mellett a sikerült színezést van itt alkalmunk csodálni.

Kronberger R. Két képben öreg sváb férfit és nőt hoz igen jellemző felfogásban, mely mutatja hogy typusait magából a népből vevé, *Schoch W.* dzsidást és előrsöt, mindkettőt a XVII. század elejéből, amely időszak változatos öltözék-motívumaiért most különös kedveltségben részesül a festőknél.

Friedländer J. Bécsből a rokkantak megörökítője »Az inycenz« című igen kedélyes kis képet küldött, lánya *Cornélia* pedig »Kéleti esendélet« kancsó, mosdó, himzett törölközőből, stb. összetéve. Az előbbeni egy öreg rokkant altisztet mutat, ki elhagyta a »kantin«-beli közös asztalt és a markotányosnénál egy szép barnára sütött lüdnegyedet vesz magának, melyre már is nyelvsattanással kacsingat.

Philippus Armin egy renaissance jelmezű párt állít élénk, mely beszélgetésbe van elmélyedve, a személyek itt úgyszólván melékesek, ellenben az öltözet színezete és detail festése remek.

Knab Nándor a »Ravenna melletti Pinia erdő« kissé tulzott kinézésben.

Wopfner J. »Chiemsee«-tavi tájképe felső Bajorhonból igen sikerült staffage-al valóban művészi tökélyvel bír. És most menjünk át a »Királyi odeonba« itt találjuk *Giron* Károly »Két nővér« című óriás képét, melyet a párisi 1883-iki »Salon« juryje a második aranyéremmel tüntette ki.

Ezen kép az ugynevezett festett vezércikkek közé tartozik és sociális kérdést tárgyal.

E kép festője született svájcei és aránylag még igen fiatal, alig töltötte be huszonhatodik évét. A Párisban díjnyertes kép megállapítá hírnevét, talán a tárgy maga is nagyon járult ehhez. Két nővér a párisi Szt.-Magdolna templom előtt találkozik és pedig nagyon különböző körülmények között. Az egyik, kissé megviselt szépség, elegáns landauerben fekszik, míg a hátsóülést ölebecskéje foglalja el, a bakon kocsis és inas ülnek. A másik éppen munkás férjével, kinek egyik karján szekereze lóg, a másikon legifjabb gyermekét viszi, át akar menni a boulevard másik oldalára, e perczben reá ismer, a hozzá hasonló vöröses szőke hölgyben, ki a kocsiban mellette robog el — nővére.

Mily viszony uralg a két nővér között, mutatja világosan a kevésbé kecseskedő kézmozdulat, melylyel a munkásnő a koci felé fordul. Mutató és kisujját nyújtja előre, a mi a francia köznépnél a babona szokásos jele, a baj elhárítására. De ugy látszik, nem csak e kézmozdulatra szoritkozott, hanem nővére sértő szavakkal is rivalt, melyeket a kocsis is meghallott, ki ugylátszik a jelenet fejlődését várja. Felindulásában az asszony kis lánya kezét — melyet eddig fogva tartott — elereszté, ez zavartan áll anyja mellett, mig egy kisebb fia közönyösen bámul a sokaságba. A »finom kisasszony« bir annyi önuralommal, hogy megindulását visszafojthatja; másrészt a munkás, neje e családi titkába ugylátszik nincs beavatva; legalább arczkifejezése arra mutat

Az egész jelenet nagy lélektani finomság és beható tanulmánytal van festve és e tekintetben elismerést érdemel, ellenben a perspektívában van több lényeges hiba, így a koci tuloldalán haladó alakok elhelyezésében.

Ettől eltekintve, a kép nagy reményekre jogosítja a fiatal festőt. M. F.

„HARMONIA“

zongorateremben (váci-utca 3.) alábbi bécsi zongoragyárosok gyártmányai raktáron találhatók:

J. Heitzmann és fia

cs. kir. udvari zongoragyáros.
Elsőrangú gyár, mely különösen arról nevezetes, hogy a legtartósabb hangszereket készíti. Zongorái az egész világon el vannak terjedve. S mindenütt egyaránt kelendőségnek és kedveltségnek örvendenek. Birja a legmagasabb kitüntéseket.

Schmidt Ferencz

Bösendorfer tanítványa.
Jó minőségű tartós zongorák:
Rövid salon, diófából
fekete
Arjegyzeék küldeték, díj nélkül.

F. WOLLEK

Olcsó közép minőségű tetszetős zongorák.

Nemecske József

== Mignon ==
zongorák. Tartós kitűnő hangszerek. Különösen ajánlatosak iskolák számára.

Stahl Ferencz

Kitűnő zongorákat készít, melyek nagy kedveltségnek örvendenek.

HEITZMANN NÁNDOR

Jó minőségű tartós zongorák,
Rövid salon diófából
« « fekete

Zongorahangoló lakcíme

megtudható a „Harmonia“ zeneműkereskedésben.

Zenetanárok lakcímei.

ZONGORA:

Bartay János, nemzeti zenédei t. váci-u. 10.
Deutsch Willy, bálvány-utca 18.
Drescher Raimund, kerepesi-ut, kerep. udv.
Erney József, nemz. zen. t., kerepesi-ut 24.
Gobbi Henrik, m. kir. orsz. zeneakadémiai tanár. Ferencz-József rakpart 18.
Klinger Sándor, sugár ut 23. III. em. 9. ajtó.
Kont Ilona, sugár-ut 60.
Koschirz János, sugár-ut 89.
Major J. Gyula, váci-körut 17.
Rausch Károly, nemz. zenédei tan., Hunyady-utca 3.
Schütze Rezső, nemz. zenédei tanár, nagy korona-utca 4.
Sipos Antal, magán zeneakadémia tulajdonosa, Kecskeméti-utca „Geist“-ház.
Somogyi Mór, Zrínyi-utca 3. sz. I. em. 19. a.
Vajdady Béla, nemz. zenédei tanár, külső dob-utca 49.

HARMONIUM ÉS ORGONA.

Erney József, kerepesi-ut 24.

ÉNEK.

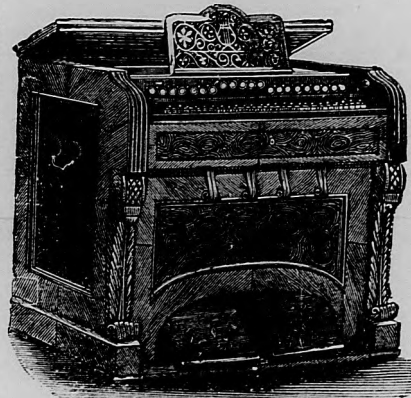
Henderson Mary, aranykéz-utca 2. sz.
Igerics Katalin, Lipót-utca 6.
Passy-Cornet Adel, m. kir. orsz. zeneakadémiai tanár asszony, muzeum-körut.
Schmidt József, Lipót-utca 19.

ZENESZERZÉS.

Breisach Izidor, váci-körut 29. III. em. 8.
Erney József, kerepesi-ut 24.
Major J. Gyula, váci-körut 17.
Nicolitsch Sándor, m. kir. orsz. zeneakadémiai tanár, Kazinczy-utca 17.

HEGEDŰ.

Gobbi Alajos, nemz. zen. t., magyar-u. 36.
Kis Péter, nemz. zenédei tanár, Sándor-u. 5.
Mészáros Imre, nemz. zened. tr. tűzoltó-u. 10.

A legkitűnőbb
HARMONIUMOK
Tietz Péter utóda
Kotykievics Teofil
gyára.

A legjobb minőségű harmoniumok nagy választéka. Hangverseny- és salon-harmoniumok. Prolongement és percussióval templomok és iskolák számára 100 forinttól fölfelé.

Több évi jótállás.
Arjegyzeék kívánatra bérmentve küldetnek.

„Erste Productiv-Genossenschaft der Klaviermacher“

Arany- és más magas érdemekkel kitüntetett gyár.

WIEN.

Verschiedene goldene Medaillen und andere hohe Auszeichnungen.

Bécsi zongoragyár Produktiv-szövetkezet

kitűnő gyártmányok, melyek minden tekintetben kiállják a versenyt a leghíresebb zongorákkal.

KAPHATÓK:

Barna egyszerű hurozott ↓ Fekete egyszerű hurozott
Barna kereszt-hurozott ↑ Fekete kereszt-hurozott

Egyedüli főraktárunk Budapesten (váci-utca 3. szám), a „Harmonia“ zongorateremben.

Pénzelőlegek

arany, ezüstre, drágakövek, a kir. zálogház zálogbárczáira, az összes bankok és takarékpénztárak letéti leveleire mindennemű áruk és értéktárgyakra a legolcsóbb kamatok mellett

KOHN EDE,

Gránátos-utca 6. a megyeháznak átellenében, bemenet a kapu alatt is.

== Zongora és más hangszerekre is kölcsönöztetik. ==

Pallas, irodalmi és nyomdai részvénytársaság Budapest, koronaherceg-utca 3.